

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ
ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Милан Ст. Марковић, ПРАВОЗАСТУПНИК

ИЗЛАЗИ:

1. и 16. сваког месеца

УРЕДНИШТВО:

Дубровачка улица бр. 18.

О ДВОДОМНОМ СИСТЕМУ

(Наставак)

Ш. — Односи између два дома.

У суштини је дводомног система да два дома буду један с другим координовани. Другим речима, у суштини је дводомног система да два дома имају истоветне функције, и да буду подједнако јаки. Имати једну скупштину само, или две од којих је једна оној другој субординована, апсолутно је иста ствар. Ако би сваком од два дома биле друге функције додељене, они би представљали две паралелне скупштине које се ни на једној тачци не сукобљавају, и, следствено, које се и не заустављају узајамно; а ако би опет иста власт била између њих подељена неједнако, тај дом који би уживао већи део убрзо би присвојио себи и онај остатак власти који би се код другог дома налазио. Дводомни систем, дакле, претпоставља потпуну једнакост између домова; само, то правило је ли без изузетка?

Мора се разликовати између разних функција законодавног тела. У главном оно има три функције. То је једно тело које формулише правна правила. То је једно тело које решава о новчаним средствима која су влади потребна. И то је једно тело које, бар у државама с парламентарним режимом, контролише главне извршне органе, министре, који су пред њим одговорни. Једна скуп-

штина, у данашње време, издаје законе, гласа о буџету, и има могућности да промени министре који не би њено поверење уживали. Прва је њена радња само чисто законодавног карактера. Другим двома она већ закорачава у надлежност извршне власти. Буџет није акт законодавства, већ администрације, више администрације, као што се каже, али тек администрације. То је један предрачун који управна власт саставља о државним расходима и приходима за једну годину, и који се законодавном телу само на преглед подноси. По једној карактеристичној изреци, то није скуп правних правила, то је скуп цифара.²⁵⁾ Одређивање министара такође је један акт администрације; право постављања чиновника припада шефу извршне власти, чије су заповести чиновници дужни да врше, и ако законодавно тело покушава у пракци да утиче на избор његових најближих саветника, ти се покушаји објашњују само политичким нужностима; они се не изводе никако из саме природе законодавне власти. По томе, законодавно тело не ограничава се на послове ради којих је организовано; оно упоредо с њима води надзор над извршном власти, и у колико се тиме пружа ван своје праве мисије, оно ставља под питање и начело једнакости које треба да влада између два дома.

Прво, што се тиче одговорности кабинета пред домовима, још није расправљено да ли он одговара пред оба дома подједнако. У Енглеској, он не одступа све док се не обелодани да је изгубио поверење Доњег Дома. О нерасположењу Горњег Дома допуштено му је не водити рачуна, баш и онда кад би оно било у једној формалној осуди изражено. Министарство Палмерстоново добило је 1864, због своје данске политике, укор од Лордова; оно се тиме није нашло побуђено да да оставку.²⁶⁾ Ближе нама, Гледстоново министарство од 1892 било је код Лордова тучено на питању о ирској самоуправи, и, као што је познато, оно је тај неуспех преживело. У Француској постоје два примера у противном смислу. Министарство Тирарово одступило је 1891 властитом иницијативом услед једнога вотума Сената; 1896, опет, Сенат је покушао да једном

²⁵⁾ Jellinek, Gesetz und Verordnung, стр. 284.

²⁶⁾ McCarthy, History of our own Times, XLV.

изјавом неповерења изазове пад тадашњег радикалног кабинета, али шеф тога кабинета, Буржоа, енергично је одрекао оставку која се тим путем од њега тражила. Он се ставио на гледиште да влада само у другој скупштини може бити оборена, и то је његово гледиште било, природно, од ове прихваћено. Два су дома била на тај начин доведена у сукоб, који се окончао после извесног времена тиме што је одступило то министарство противу кога се Сенат био изјавио. На основу ова два примера дало би се извести да су министри у Француској одговорни пред обе скупштине.

Ова разлика између Енглеске и Француске практички објашњује се тим што је Лордовски Дом, већим делом, наследна скупштина, а француски сенат изборна. Али то још не би значило, да Горњи Дом, где год је на изборној основи организован, може учинити владу пред собом одговорном. Тражи се још један услов, а то је да Горњи Дом може бити исто тако распуштен као и Доњи. Право које има скупштина да обори владу нераздвојно је везано за право које има влада да распусти скупштину. Скупштина може осудити владу, али не у последњој надлежности; противу њене осуде влади је допуштено апеловати на бирачко тело. У томе што скупштина не може ништа предузети противу владе, а да у исто време свој властити опстанак не стави на коцку, у томе што, тражећи њен пад, скупштина ризикује да своје распуштање нађе, има се јемство да она неће злоупотребити право надзора које јој је над владом дано. У Француској, међу тим, Сенат ни у ком случају не може бити распуштен, и пошто није праведно да једна скупштина ужива право да обори владу, а да не сноси дужност да, по потреби, за то пред народом одговара, то неки правни писци француски заступају идеју о неодговорности министара пред Сенатом.²⁷⁾

Али баш нека би Горњи Дом био једна изборна скупштина, и нека би био једна скупштина коју је могућно распустити, (као што је у многим државама случај), у начелу не би требало признати владину одговорност пред оба дома. Одговорност пред оба дома, — шта то значи? Значи ли то да влада пада тек онда кад се оба дома противу ње

²⁷⁾ Esmein, op. cit. Додатак.

изјаве, или пада чим то један, који било од њих, учини. Ако би се за пад владе изискивала сугласност два дома, он би прекомерно био отежан, јер се одиста ретко дешава да у истом тренутку оба противу ње буду. Ако би сваки дом био у стању да, независно од оног другог, владу обори, њен би пад био прекомерно олакшан, јер, као год што је ретко да противу владе у истом тренутку оба дома буду, тако је често да противу ње у једном тренутку један од њих буде. У првом случају, влада би готово сваку одговорност пред законодавним телом избегла; у другом, њена би стабилност била разорена.

Кад би влада одговарала пред оба дома, кад је један не би могао без другог оборити, сукоб би између домова наступио кад год би један био за њу, а други противу ње, и такви би сукоби били веома опасни. Они други сукоби у области чистог законодавства не производе никакво друго дејство до то да одложе усвајање једног закона о коме су мишљења подељена. Тиме што извршен закон није одмах усвојен, влада није ни најмање ометена у вршењу својих нормалних функција. Она на себи не осећа никакве последице од тога што се о њему два дома нису била кадра погодити. Али, кад би два дома дошла у сукоб поводом ње, кад би је један нападао, а други бранио, она не би могла остати неоштећени посматралац такве једне борбе којој сама предметом служи. Њој би на сваком кораку сметао онај дом који је заузео непријатељско држање према њој, али који јој због оног другог не може још крај да учини. Њен би кредит по нужности пао, чим би се обелоданило да она управља само с једном половином законодавног тела. Она би била парализована, докле би год тај сукоб између домова трајао. У функционисању самог државног апарата опазиле би се неправилности, и чим би са сукобом између домова и такве последице биле скопчане, морало би се признати да организација сукоба коју дводомном систему његови противници приписују није проста фраза.

Кад би влада и пред Горњим Домом одговарала, ово тело не би било у стању испунити један од главних задатака који му опет присталице дводомног система намењују. По њима, поред Доњег Дома, где је партијском борбом око власти објективно решавање учињено

немогућним, потребан је Горњи Дом као једна скупштина која ће оцењивати поднете јој предлоге према њиховој унутрашњој вредности, без обзира на то од каквих ће последица њихово усвојење или одбачење по владу бити. Али да би таквом скупштином Горњи Дом могао постати, први је услов да усвојење или одбачење извесних предлога од његове стране и *у ствари* ни од каквих последица по владу не буде. Горњи Дом неће моћи при своме одлучивању не водити рачуна о судбини владе, докле год буде знао да њена судбина од његових одлука зависи. Била би велика противуречност дати једном телу моћ да одбацавањем или усвајањем једног предлога одржи или обори владу, и у исто време тражити од њега да се о том предлогу изјасни као да ту моћ не би имао, или, боље, да, у том тренутку кад о њему своју реч даје, сасвим заборави на дејство које ће она у погледу владе произвести, да пред тим практичним резултатима својевољно очи затвори... Ако се хоће да Горњи Дом буде једна скупштина партијским мотивима нуруковођена, или бар мање нуруковођена него Доњи Дом, и једна скупштина која ће моћи своје дебате на једној академској висини одржати, њеним се вотумима мора одузети сваки политички значај; они се морају учинити за владу безопасним тиме што ће се утврдити да, макар владини захтеви били одбијени од Горњег Дома, она није обвезана да се уклони с власти.

Ето зашто питање о одговорности министара треба решити тако да они не одговарају ни пред обема скупштинама, ни пред сваком, него пред једном. Пред којом, пред Горњим Домом, или пред Доњим? Ово се питање мора решити на штету Горњег Дома. Докле се год не буде нашло ништа боље него партијски систем, правило ће бити да се власт даје, не најспособнијим појединцима, него најорганизованијој, или најјачој, — јер то је једно исто, — групи. Која је пак група најјача, најорганизованија, још најтачније се види на изборима. Само је једна изборна скупштина у стању пружити верну слику партијских односа у земљи. Таква пак скупштина Горњи Дом, негде није никако, а негде је само делом. Тамо где се бира цео, не бира се непосредно, а где се бира непосредно, ту се не обнавља интегрално него делимично... Он готово никад није резултат оних

широких консултација које у истом тренутку цео народ обухватају. У његовом начину састављања редовно има нечег извештаченог, и пошто у њему или нису све друштвене групе представљене, или се неке од њих налазе представљене несразмерно својој правој снази, то не би било политички допустити да се у његовој средини њихов спор око власти расправи.

Друго, буџетско право које припада законодавном телу не уживају оба дома подједнако. У Енглеској може се рећи да га Горњи Дом не ужива никако. Сви новчани предлози подносе се прво Доњем Дому; док их овај не усвоји, Горњи Дом није овлашћен узети их у разматрање. Али још из XVI века постоје резолуције Доњег Дома по којима те предлоге Лордови не могу мењати. Њима се оставља избор између двога, или да их приме, или да их одбаце. У 1860 било је Лордовима и ово право одбацивања оспорено. Те године они су покушали да од њега употребу учине, и тај њихов покушај изазвао је живо протестовање од стране друге скупштине. Ова је донела три нове резолуције, све у томе смислу да је право одбацивања код Горњег Дома услед дуге неупотребе застарело. Од тога случаја прећутно се сматра да финансијску контролу над владом врши искључиво изборна грана законодавног тела.²⁸⁾ — У Француској, прописано је уставом да се сви финансијски закони морају прво поднети Скупштини, и од ње бити усвојени. Да ли је допуштено Сенату мењати те законе, пошто му их Скупштина спроведе? У начелу то му је право признато, само, — о томе ће бити више говора доцније, — о границама тога права влада не-сугланост између два дома. Ну, што нико не спори Сенату то је право да финансијске законе усвојене Скупштином сасвим одбаца. Континенталне државе следовале су већином примеру Француске, и унеле у своје уставе да Горњи Дом има права решавати само о оним финансијским законима које је предходно Доњи Дом изгласао.

И ту је, дакле, одступљено од начела једнакости између домова; само, ако је у питању о министарској одговорности ваљало одступити од тога начела што више, овде ваља одступити од њега што мање. Француска је практика

²⁸⁾ Anson, op. cit. I, 7. — McCarthy, op. cit. XLI.

у овом случају боља него Енглеска. Енглеска је практика тесно везана с историјским карактером Лордовског Дома. Ово је тело једна племићска скупштина, чији су чланови неко време у великој мери били ослобођени терета порезе. Прави представници оних који плаћају порезу налазили су се тада у Доњем Дому, и ето за што је овај стао потраживати за себе претежни утицај при решавању о свим новчаним предлозима. Али данас нема више повлашћених редова у друштву који су ослобођени порезе, или којима је она знатно олакшана; данас су сви грађани једнаки пред пореским законима као и пред другима. И тамо где се не бира, Горњи је Дом састављен из лица која сносе све државне намете, и то би било довољно, па да му се не ускрађује учешће у финансијском законодавству. Шта више, из истих оних разлога из којих је у једном аристократском друштву потребно обезбедити право финансијске контроле Доњем Дому, мора се у једном демократском друштву дати Горњем Дому извештан утицај на доношење финансијских закона. У једном аристократском друштву виши редови сувише су склони да редове испод себе претоваре порезом, и та њихова тежња сузбија се једном неплемићском скупштином, чији су пристанак дужни да добију за све своје новчане захтеве. У једном демократском друштву ова скупштина, под утицајем општег права гласања, све више постаје орган нижих слојева друштвених, који од своје стране теже да терет порезе свале на вишу и имућнију класу. Од туда у извесним земљама порески закони који су нарочито противу богаташа прављени.²⁹⁾ Ти закони, као сви они које сталешка мржња инспирује, далеко су од тога да буду праведни; осим тога они и један софизам садрже. По томе што су чланови те имућније класе *лично* богати, закључује се да терет порезе ваља искључиво на њихову *класу* да падне; међу тим, она га, уз пркос личном богатству својих чланова, није у стању сносити, јер та је класа увек једна мањина, често сасвим незнатна. Али, од таквих непријатељских закона она би била стављена у немогућ-

²⁹⁾ Godkin, Problems of modern Democracy, стр. 207. „Већ се осећа како се приближује прокламовање једног новог друштвеног морала којим би било оспорено човеку право бити богат, а плачкање богаташа у виду закона било сматрано као један с моралног гледишта са свим допуштен чин.“

ност да се брани, ако би Горњи Дом, у коме је поглавито она представљена, изгубио, по примеру Лордова у Енглеској, право да мења и одбацује финансијске законе које Доњи Дом изгласа. При доношењу ових закона, народна је скупштина највећма подложна заблуди, јер нигде није толико заинтересована, нити толико страстима заслепљена. Ако игде, то је овде потребно њу ограничавати и умеравати, и зато би било непојамно да се баш ту остави сама себи, без икаквог надзора Горњег Дома.

Узимајући ствари сасвим у опште, ваљало би закључити да се координовање два дома једног с другим баш у области финансијског законодавства мора одржати. Ну, како онда треба разумети то што је у свима државама, почев од Француске, усвојено као уставно правило да Горњи Дом не може решавати о оним финансијским законима које предходно Доњи Дом не би усвојио? Овоме је тиме гарантовано искључиво право предлагања, и тако његова надмоћност над Горњим Домом који је сведен на улогу да његове одлуке прегледа, отворено утврђена.

Прво што се има истаћи то је да се ова одредба тиче буџета, и да је само аналогјом пренета с њега на на остале финансијске законе. У чему се баш састоји њено значење, ни у самој Француској није пречишћено. Сенат сматра да из тога што ће Скупштина о буџету прва гласати још не излази да он нема права да га слободно мења, кад га један пут од ње добије. Од своје стране, опет, Скупштина доказује ту тезу да се буџет за то подноси њој прво што се хтела одузети Сенату могућност сваке иницијативе, да је по томе ово тело везано за онај предлог буџета који од Скупштине добије, да кредите њиме предвиђене сме одбацити и мењати, али да никакве нове не сме вотирати.³⁰⁾ У кратко, спор је око тога, да ли Сенату при решавању о буџету припада право предлагања или не.

Овај спор, који у Француској још није окончан, требало би са теоријског гледишта решити противу Сената. Ако првенство које Скупштина ужива у буџет-

³⁰⁾ Гамбета у својој беседи од 26. Децембра 1876, наведеној од Esmein-a, op. cit. стр. 773.

ској дискусији не би било срачуњено на то да се Сенат ограничи предходним одлукама Скупштине, онда оно не би значило ништа. Онда би то била једна проста формалност коју би одиста било сувишно уставом гарантовати. Сужавање буџетског права Сенату објашњује се, у осталом, довољно самом природом буџета. Буџет то је на првом месту један предрачун, један пројекат, један план, који, да би добар био, мора бити доследно изведен. Ово јединство у његовом склопу оскудеваће му вечито, ако га више њих буде правило. По строгој логици, у питању буџета иницијатива би требала да потиче искључиво од владе, тако да ни Доњи Дом не би могао вотирањем нових кредита покварити економију њеног предрачуна. У Енглеској овога су били толико свесни да је Доњи Дом сâм унео у свој пословни ред једну одредбу којом се обвезује не узимати у решавање друге кредите сем оних које му влада предложи.³¹⁾ Ну, на континенту, скупштина није била довољно увиђавна да се ограничи на критиковање владиног предлога буџета; она је, у против, дошла у искушење да, предлажући сама издатке, буџет упоредо с владом прави.

На тај начин, пролазећи кроз Скупштину, владин пројект сасвим мења физиономију, и то је зло, али од тога зла начинило би се горе, кад би Сенат смео допустити себи према скупштинском пројекту све оно што Скупштина себи према владином. Кад би, нарочито, он стао вотирати нове кредите врх оних које је Скупштина вотирала, изашло би да у ствари њих троје, влада, сенат, скупштина, праве буџет. Под таквим околностима сасвим би се морала напустити нада да буџет буде једна хармонична целина. Она равнотежа у коју га је влада тек с муком поставила била би компромитована. Ето за што право предлагања које у погледу буџета припада законодавном телу не сме се распростраити на оба дома. То ће право вршити само Скупштина; што се тиче Сената, он ће бити дужан да се креће у границама пројекта њоме вотираног.

Али ову неједнакост у буџетским правима два дома нема разлога увећавати. Постоји истина мишљење да је у питању буџета њихово координовање у опште немо-

³¹⁾ Erskine May, Parliamentary Practice, I, стр. 597, 569.

гућно извести. Оно би захтевало да домови не буду у стању закључити ништа, док се не сагласе; ако се не би могли сагласити, предлог о коме је реч ваљало би одложити. И, наравно, кад је тај предлог чисто законодавног карактера, њега је могућно одложити; ретки су ти закони који се баш оног момента морају решити. Али, ствар добија сасвим други вид, кад је то предлог новог буџета о коме се домови не могу да сагласе. Вотирање буџета одлагати се не сме; то је један закон који се сваке године мора вотирати.³²⁾ Шта да се ради на случај да се споразум између два дома не буде о њему постигао? Нови буџет не важи, јер није од оба дома усвојен; стари не важи, јер му је рок истекао. Земљом се, међу тим, без буџета управљати не може.

Ова опасност била би врло озбиљна, кад не би само у теорији постојала. Вероватност таквих сукоба између домова није велика. Они издаци који су за правилно функционисање владе потребни, и који се редовно у буџету јављају, неће бити никад предмет спора између домова. Њих се законодавно тело већ навикло сматрати као сталне издатке о којима више неће ни да дискутује. Осим тога, буџетска дискусија нема данас ни из далека онај значај који некада, кад је она једина пружала скупштини могућности да владу контролише, и да о њеном раду своје мишљење искаже. Данас, кад се зна за питања, за интерпелације, нарочито кад се за министарску одговорност зна, буџетско питање престало је готово сасвим бити једно политичко питање. Оно се расправља с много мање страсти но некада, и, следствено, не даје онолико повода за сукобе.³³⁾ Опасност је може се рећи ишчезла да ће цео буџет бити одбачен; опасност је такође ишчезла да ће главне, основне партије у њему бити оспорене; све што се још може десити то је да у питањима нових кредита споразум између домова буде отежан. Буџетска дискусија била би тиме без сумње продужена, али још не и осуђена да без резултата остане. Из тих разлога већина сувремених устава не предвиђа могућност да буџет не буде вотиран никако, него само ону другу да не буде вотиран на време, и за тај случај допушта да се стари буџет привремено продужи.

³²⁾ Sidgwick, Elements of Politics, XXIII

³³⁾ Jellinek, op. cit. стр. 140—142.

Треће, у области чистог законодавства, односи између домова могу, и треба да буду они потпуне једнакости. Значи, сваки дом има право предлагати законе, и сваки има право оне које му други дом предложи мењати и одбацити. Над одлукама Доњег Дома припада по том Горњем Дому право апсолутног вета. Истина, у Енглеској се од времена на време јављају предлози да се лордовском вету само обуставна моћ остави, која би на један сазив била ограничена; другим речима, Горњи Дом не би могао одбацити одлуке доњег Дома, он би могао само решити да их ово тело идућег сазива поново стави на гласање, и ако би их изгласало и по други пут, Горњи би Дом био приморан да их усвоји; управо оне би тада могле бити непосредно из Доњег Дома поднете Круни на потврђење.³⁴⁾ Ова реформа била би можда умесна, да се задатак Горњега Дома цигло у томе састоји да Доњи Дом принуди на размишљање. Од једног до другог сазива ова би скупштина имала довољно времена да се размисли, и да своје погрешке увиди. Али задатак Горњег Дома не састоји се само у томе; својим отпором треба он још да изазове изношење спорног предмета пред бирачко тело. Овакав један апел на бирачко тело морао би по нужности изостати, ако би иста скупштина која је узела иницијативу једне законске реформе била у стању да је, поновљеним вотумом у другом сазиву, и пре нових избора, Горњем Дому натура.³⁵⁾

Али, ако би Горњи Дом вршио апсолутно право вета, не би имало више начина да се сукоб између до-

³⁴⁾ Лабушеров предлог у Доњем Дому, 1. фебруара о. г. „И ми понизно чинимо представу Вашем Величанству, да би по нашем мишљењу било корисно да сваки законски предлог који би овај дом усвојио, а који не би Вашем Величанству био поднет на краљевско Вам потврђење истог сазива кад је усвојен, буде, ако га овај дом усвоји поново, идућег сазива поднет Вашем Величанству, и да, чим се Ваше краљевско потврђење објави, постане законом.“

³⁵⁾ Артур Балфур у већ поменутој седници Доњег Дома: „Један је амандман био предложен поштованим послаником за Нортамптон, којим он јасно указује на зло које по његовом мишљењу лежи у нашем уставном систему и у исто време саопштава нам начин на који би желео да се оно искорени. Зло је по њему у томе што Лордовски Дом у важнијим приликама може захтевати од ове скупштине да се пре приступања једној уставној примени задобије за њу пристанак народа... И пошто је то зло, он налази да би се оно само тако могло искоренити, ако би се усвојило да оне законске предлоге које би овај дом једно за другим у два сазива вотирао, Лордови буду немоћни одбацити, и да у таквом случају ми који овде седимо будемо јачи и од Круне, и од кога било уставног фактора, — јачи не само од Лордова него и од народа, пошто никакав апел на народ не би био допуштен.“

мова оконча. Горњи Дом могао би истина одбацивати извештај предлог друге скупштине небројено пута: тиме је још не би принудио да од њега одустане. Она, опет, могла би тај предлог небројено пута понављати: тиме још не би Горњи Дом принудила да на њ пристане. Сукоб би се продужавао, али се не би тиме своје решењу приближавао.

Од самог његовог продужавања не би имало велике опасности; то су сасвим изузетне прилике у којима се усвајање извесног закона не би могло без ризика револуције одложити. Што се тиче решења, није истина да му се не би продужавањем сукоба ишло на сусрет Продуженим сукобом обе би се стране замориле, услед тога и стишале, постале способније да хладније суде него првог момента, и ако је то Доњи Дом који се преварио, он ће свој предлог узети натраг, а ако је то Горњи Дом, он ће се најзад решити да тај предлог усвоји. У Енглеској има пуно примера да су после пет, после десет година Лордови примили предлог које су први пут одбили; исто тако, данас, видимо да Доњи Дом не наваљује више да се да Ирској самоуправа коју је пре пет година захтевао за њу од Лордова; да је шта више либерална странка, која се онда с највећом енергичношћу за ту самоуправу борила, сада, благодарећи времену, према њој сасвим охладнела.

Али на ово расправљање сукоба самог собом није допуштено ослонити се искључиво. Има критичних тренутака кад се осећа потреба за једним бржим, сигурнијим, већма правним решењем. Из тих разлога у Енглеској су ове три мере предвиђене. Прво, конференција. Овој се прибегава онда кад се домови не слажу у питањима појединости, кад је Горњи Дом на пр. унео у предлог Доњег Дома извесне исправке на које овај не пристаје. У такој прилици сваки дом одреди из своје средине пуномоћнике, који се састају у конференцију да траже начина за споразум.³⁶⁾ Друго, распуштање Доњег Дома. Оно обично бива онда кад једну реформу уставног карактера, коју је Доњи Дом предложио, Лордови одбаце. У закону не стоји нигде, али као једна конвенција важи, да су Лордови дужни попустити, ако се на

³⁶⁾ Anson, op. cit. I, 7.

новим изборима обелодани да је предложена реформа јавним мњењем подупрта.³⁷⁾ Треће, постављање нових пирова. Ово је крајње средство, резервисано за тај случај да Горњи Дом не буде хтео примити предлог који би му после извршених избора био поновљен. Поменуто је већ да Круна има право постављати нове пирове; важно је да има право постављати их у неограниченом броју, и с тога у оваквој прилици она може увести у Горњи Дом онолико нових чланова колико мањини која се за предлог изјавила недостаје гласова да би већином постала. У Француској од ове три мере, позната је само једна, — распуштање Скупштине. Што се тиче Сената, који се обнавља делимично, могућност његовог распуштања није предвиђена уставом. На Скупштину се претњом распуштања може чинити притисак да попусти Сенату, али на Сенат се ничим не може чинити притисак да попусти Скупштини. — У овом погледу, француски устав чини изузетак; јер, обично, где год је Сенат, као ту, организован на изборној основи, он подлежи распуштању исто онако као и Скупштина.³⁸⁾ Шта више, тамо где је Сенат само једним делом биран, тај његов избрани део распуштању подлежи.³⁹⁾ У тим земљама где је распуштање Сената допуштено, сваки његов неоснован отпор дао би се савладати простим апелом на бирачко тело. — Има истина примера да се чланови Горњег Дома не бирају него постављају. На такав Горњи Дом не би се, наравно, могло утицати страхом од нових избора; али према таквом Горњем Дому имало би се на расположењу једно средство слично стварању нових пирова. У Италији на пр. где шеф извршне власти поставља чланове Сената, он има право постављати их у неограниченом броју⁴⁰⁾, и пошто је на тај начин, у последњем резултату, бројни однос између мањине и већине у Горњем Дому њима одређен, он је у стању да, последњег тренутка, својим ступањем у акцију, учини крај једном отпору тога тела који би се преко мере продужавао. — Од тога, дакле, како је где

37) Dicey, Law of the Constitution, стр. 385.

38) Белгијски устав, чл. 81; Холандски, чл. 104; Дански, чл. 22; Шведски, чл. 36; Румунски, чл. 95 (Dareste, Constitutions Modernes, I. II).

39) Шпански устав, чл. 32; Португалски, чл. 74 (Dareste op. cit. I).

40) Италијански устав, чл. 33 (Dareste, op. cit. I).

организован Горњи Дом, зависи каква ће се средства употребити противу његове опозиције, кад би ова претила да у опструкцију пређе.

У норвешком уставу постоји један одиста оригиналан начин за решавање сукоба између два дома, један начин који својом привидном простотом и логичним изгледом чини врло повољан утисак. Ту, Горњи Дом не може један предлог Доњег Дома одбити више него два пута; кад га и по други пут одбије, два се дома састају у заједничку скупштину која решава о том предлогу већином од две трећине гласова. (Чл. 77).⁴¹⁾ Али, кад се мало размисли, види се да ова норвешка метода није много за угледање. Она је тесно везана са тамошњом организацијом Горњег Дома, која је сасвим особена. По норвешком уставу то тело не поставља владалац, њега ни народ не бира; то је скупштина која га из своје средине бира. (Чл. 73). Пошто ту Горњи Дом из ње произилази, то је сасвим логично, да се у важним приликама опет у њу врати. Овом методом, за тим, избегава се апел на бирачко тело. Она, најзад, квари равнотежу између домова, у корист, наравно, Доњег Дома, који као многобројнији има много изгледа да у општој седници надгласа Горњи Дом.

Какав се закључак има из свега овога извести? Како изгледа, овај. Какви ће односи постојати између домова, у пракцици зависи од начина на који је Горњи Дом организован. Ако се ова скупштина својим пореклом приближује Доњем Дому, ако је она избрана, ако је у опште једног популарног карактера, она ће природно тежити да се и својим атрибуцијама изједначи са Доњим Домом. Доводећи своју власт с истог извора с кога народна скупштина, Горњи Дом неће хтети разумети, да он може имати мање права него она. Један изабрани Сенат покушаваће тако да обара министарства, и да при решавању о буџету иницијативу узима; коордонованост једног дома с другим биће мање више потпуна. Буде ли на против Горњи Дом састављен од постављених или наследних чланова, он ће природно бити упућен на скромнију улогу, и једнакост између њега и Доњег Дома тешко да ће се ван области чистог законодавства

⁴¹⁾ Daresté, op. cit. II.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.BE

моћи одржати. По томе, питање о односима између два дома додирује се с оним другим питањем о организацији Горњег Дома.

Опет за то, ми нагињемо мишљењу да питање о односима између два дома није само практични проблем. Ми налазимо да противу њихове потпуне једнакости стоје начелни разлози. Законодавно тело вршећи контролу над извршном власти фатално закорачава у њену сферу рада, где се осећа потреба за јединством. Двојство његове организације било је срачуњено на потребе његове законодавне надлежности; овде од тога се двојства мора одступити. Овде, законодавно је тело дужно примити нешто од оне сконцентрисаности, од оне способности за бржу и комбинованију радњу каквом се одликују извршни органи које контролише. За промену владе иште се бржа радња, и за то о промени владе не решавају оба дома него само само један. При вотирању буџета иште се комбинованија радња, и за то том приликом иницијативу узима само један дом, а не оба. Потпуно координовани остали би домови један с другим само у области чистог законодавства.

И кад се овако начелно реши питање о односима између домована, онда се има потпун одговор на најтежи разлог противу дводомног система, онај, да се тим системом организује сукоб. Код две равноправне скупштине сукоб је могућан увек, то је истина; али треба знати да сукоб, ма колико та реч нелагодно звонила, не мора увек бити и опасан. Опасан он постаје онда, и само онда, ако се пренесе на владу; јер једна влада подељена, то је једна влада дезорганизована. Али баш због тога, кад год законодавно тело долази у непосредан однос с владом, његови домови нису један с другим координовани, један се од њих испред оног другог склања, или том другом бива подређен; тако да кад има на владин рад да утиче, код законодавног тела нема ни неизвесности, ни двоумљења, ни несугласице, ни противуречности. Што ће пак при решавању о законима координованост домована једног с другим изазвати неки пут сукобе, то може човека да остави равнодушним. Ти сукоби без сумње ће продужити дискусију о извесном закону: шта то мари? дискусија ће тим постати исцрпнијом. У најгорем случају бићемо лишени једног закона о коме

домови нису били у стању да се погоде. Међутим ма како један закон био добар, без њега се може; без чега се не може, то је без владе.

Овако треба формулисати начело по коме би се односи између домова имали уредити: координовани један с другим, док раде своје послове; Горњи Дом Доњем субординован, чим се у послове владе умешају. Координованост опет за то остаје правило; јер пре свега нужно је да домови тако буду организовани како ће своје послове добро радити.

(Наставиће се)

Слободан Јовановић.

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВА

од
ПАСКВАЛА ДЕЛ БУДИЧЕ

(Наставак)

§. 14.

З а к о н.

Норма која је утврђена највишом влашћу у држави и која је изрично оглашена за обавезну зове се *закон*.

Закон долази за обичајним правом, кад услед напретка културе и трговине обичаји изгубе ону простоту и јасност и оно примитивно обележје народности, са којих су били у стању да верно преставаљају правни осећај једнога народа. Измењене прилике, подела функција друштвеног живота, која потиче из усавршавања политичких прилика, изазивају потребу за *одређе-нијим* и *сталнијим* обликом права, а овај се може наћи само код закона.

Из државе, најсавршенијег облика друштва, произлази закон, а то је највиши израз њене воље, а уједно и најсавршенији облик права. Закон, и ако је по својој природи надмоћнији од обичаја, а по неки пут је и у супротности с њим, ипак, по правду, прима у себе оно што је најбоље у обичајном праву, разређујући га и мењајући га према потребама времена. У почетку, при преласку из неписаног права у писано, закон, по своме садржају сводио се, у основу, на обичај у писаној форми, који признаје, поред народног убеђења, нарочито још и државна

власт. Али, кад доцније, са развићем законодавства, уз предмете дотадањег обичаја придође нова садржина, ова је највећим делом производ научног рада.

Законодавчево дело неће бити мудро ни трајно, ако би законске прописе хтео да вади из своје главе. Он треба да је извршилац опште воље, и с тога, треба, с једне стране, да проникне у обичаје народа, а с друге у принципе науке. Само тако а никако другаче, моћи ће у законодавству преставити слику правне свести народне, и то у њеном савршенијем облику.

Да закон изражава општу вољу народа, па ма који орган био одређен да га формулише, излази јасно из старих класичних дефиниција о њему. Тако је дефиниција *Демостенова* (коју је саопштио *Marcianus* у Dig 1, 3, 2): *Τούτο ἐστὶ νόμος — πῶλεως δὲ συνθήκη κοινὴ καὶ τῆν ἀπασιν προσήκει ξὴν τοῖς ἐν τῇ πόλει* (*Lex est -- civitatis pactum commune, secundum quod convenit vivere quicunque in ea sunt.*). *Papinianus*, L. 1, eod.: *Lex est commune praeceptum — communis reipublicae sponsio*. *Gaius* у својим Институцијама I, 3.: *Lex est, quod populus iubet atque constituit.* — Али још јасније излази из природе самог законодавног органа у слободним државама. У старо време закони су одобравани на јавним зборовима (*comitia*), а данас у представничким државама претресају се и вотирају у народним скупштинама. Тако је и у Италији по одредбама чл. 3. 55. 56 и 7. Устава од 4 марта 1848, а у Србији по уставу од 1869. чл. 1. 4. 54. 55.

§. 15.

Пошто је закон норма коју прописује законодавна власт, потребно је да се једним формалним чином утврди његово постојање и да се објави народу. Томе смеру служе *промулгација*, проглас и *публикација*, обнародовање закона.

Промулгација, проглас закона је чин којим главар државе, коме спада у дужност да врши извршну власт, објављује постанак закона и наређује његово извршење.

Публикација, обнародовање закона је употреба оних средстава за разглашавање, којима се свакоме даје могућност да сазна закон, без чега би било апсурдно захтевати, да му се неко покорава. Иједно и друго јесу својства законодавног права; док обичајном праву нису потребни, јер је у самоме обичају садржана и потребна извршна сила.

Разлика између промулгације и публикације у данашњем значењу утврђена је у уставотворној скупштини француској, законом од 9. новембра 1789. године, и усвојена је у свима данашњим законодавствима.

Начин публикације, обнародовања међа се према средствима за објављивање. Данас, са штампом и кад су средства за саобраћај тако брза и честа, може се много боље вршити обнародовање закона, но што је вршено у старо време.

Смер публикације, обнародовања не лежи у томе, да се закон саопшти свима грађанима (о томе не би било могуће уверити се, а и извршење закона било би непоуздано и зависно од небројених тешкоћа); већ у *могућности* која се свакоме пружа да за закон сазна. С тога се одређује дужи или краћи рок између дана кад се закон публикује, обнародује и дана кад он ступа у живот.

Из овога излази да је *прешлоставка* о знању закона за све грађане *аисолутина*, тј. не допушта доказе о противном, изузевши специјалне случајеве. (Franc. Bianchi, Corso elementare di Cod. civ. ital. св. I, §. 52. 53. — Испор. Ces. Cattaneo, La Legge fino ala sua effettuazione, Milano 1860. — Armanni, il potere esecutivo e la promulgazione delle leggi, у Rivista ital. per le scienze giur., X. Roma, стр. 35. и даље.)

§. 16.

Сређивање и збирање

Многобројност и разноликост закона, који одговарају разним потребама народа, као и потреба, да се при примењивању закона одвоје застареле одредбе од оних што су у сили — изазива потребу сређивања и збирања њиховог у целине, *зборнике*, у којима би закони били скупљени и сређени ради лакше практичне употребе. Ових зборника има две врсте, *хронолошких* и *систематских*. Први су простији и старији и не показују никаквог научног критеријума њихова скупљача, пошто су у њима поједини закони сложени само по реду времена у коме су постали. Други, међутим, подељени по реду предмета, показују научан рад скупљачев, изванредан утицај правне доктрине. Они се појављују у времену, кад је правна наука почела напредовати, и у пракци су савршенији и кориснији од хронолошких зборника.

Сасвим различни од зборника јесу *законици*, *кодекси* у садашњем њиховом значењу. Докле хронолошки и систематски зборници садрже скуп појединих закона, који увек остају одељени, *законик* (кодекс, code, Gesetzbuch), напротив, садржи један једини закон, који обухвата какав огранак вредећег права. То је најшира и најсавршенија форма законодавства, у толико у колико се у њој претставља органска целина коју објективно

право преставаља у скупу својих односа и установа; али је у исто време и најтежи облик његов, због тешкоћа које потичу нешто из природе предмета, а нешто из форме његове.

Данас су приватно право и један део јавног права; обично кодификовани. Кодификовање, које је отпочело крајем прошлог века са пруским општим законом (*allgemeines Landrecht*) 1794. год. (да не говоримо о ранијим делимичним законима), живо је продужено у овом веку. За пруским законом дођоше „*Code civil des Français*“ (назван *Code Napoléon*) 1804. године и аустријски грађански законик (*allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*) од године 1811. За њима дођоше законици: кривични, грађански и кривични поступаи и трговачки. У Србији кодификација је почела са грађ. законом од год. 1844, изводом из аустр. грађ. законика за којим је доцније дошла и кодификација осталог права. За кодификацију у Немачкој и Француској гледај: Behrend, *Die neueren Privatrechts-Codificationen* у *Holtzendorff's Encyclop.*, стр. 389. и даље.

И ако законици задовољавају једну велику практичну потребу, они ипак могу, у извесним границама, и под извесним условима, спречавати и спутавати развој права. Заиста се не може одрицати да наведени законици, а нарочито онај први, састављен под доктринским утицајем старе школе природног права, нису оставили сувише стешњен простор развијању обичајног и научног права. Отуда је произишла препирка о корисности кодификације закона, између тако зване филозофске школе, коју је преставаљао Антоније Фридерик *Тибо* и историчке школе, коју је преставаљао Фридрих Карло *Савињи* (*Thibaut, Ueber die Nothwendigkeit eines allgemeinen bürgerlichen Rechts für Deutschland, Heidelberg 1814* (треће издање 1840). — *Savigny, Vom Beruf unserer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft, Heidelberg, 1814.* (треће издање 1840.).

Нису мале тешкоће које прате кодификацију; оне завесе нешто од самог предмета, а нешто од језика. Ако законик хоће да буде на првоме месту практично дело и да избегне грешку коју *Бекн* (*Wason*) означава са *opus scholasticum potius quidam et methodus quam corpus legum imperantium*, — он треба да одговара и захтевима науке. У погледу форме, треба на првом месту да избегава двосмислице, нејасности и опширност стила. „Језик закона ваља да је озбиљан и достојанствен, као етичка воља, која је узвишена над страстима, да је кратак и јасан, као моћна воља, и да је разумљив свима, као свеопшти језик“. (*Trendelenburg*, стр. 168. — *Испор. Bethmann-Hollweg, Ueber Gesetzgebung und Rechtswissenschaft als Aufgabe unserer Zeit, Bonn, 1876.* — *Filomusi-Guelfi, Enciclopedia*, §. 14.).

§. 17.

Особине обичаја и закона.

Ако упоредимо оба извора правао којима [се] говорили, добићемо ова обележја и особине, који нам дају јасан и тачан појам о њима.

1. Обичај је првобитан, изворан, непосредан облик и представља нам на прост начин правни осећај и свест народа; закон је међутим смишљен облик, који нам представља право које је израз убеђења, које је достигло већ до извесног степена размишљања.

Док се први одликује већом живошћу и природношћу, други се одликује логичном везом, правилношћу и свесношћу.

2. Обичајно право ствара се унутарњом силом народног убеђења које се показује у оним обичајима у којима сви суделујемо. Законско право, на против, ствара се формалним актом, у коме је изражена воља државе.

3. Обичајно право не зависи од личне или колективне воље; оно се мења само онолико и онако како се мењају обичаји једнога народа. Законско право, на против, мења се по вољи законодавчевој.

У погледу на ову последњу особину *Аристотел* (*Polit.* III, 11., 6.) сматра, да су закони засновани на обичајима (*κατὰ τὰ ἔθη*) као претежнији и важнији од писаних (*κατὰ γράμματα*), јер човек може поузданије владати овим последњим но првим. — Значајно упоређење између писаног и неписаног права, ма да није са свим тачно, налази се код *Вика* (*De universi iuris uno principio* (CXLIII): *Et mores et leges sunt iuris naturae interpretationes: sed mores sunt interpretatio firmior; nam factis ipsis probantur, et diuturnitate temporis abeunt in naturam: leges sunt interpretatio quandoque melior, at semper infirmior, utpote quae a mutabili voluntate dictatae.*

ГЛАВА ЧЕТВРТА

Примена права

§. 18.

Интерпретација. Тумачење.

Интерпелацију, тумачење изазива потреба примене закона и састоји се у објашњавању његове садржине, текста. Тумачења не потребују само нејасни и двосмислени закони, већ сви закони у опште, како би се разумели у правом свом значењу; иначе би се примењивање сводило на прост механички рад. Средства за тумачење могу бити различна, али ма којим путем ишли да би дошли до замисли законске, потребно је, да онај који тумачи закон пређе у својој памети онај исти процес, који је руководио за-

конодавца кад је стварао један извесан закон, и да се не заустави само на разумевању законског наређења (*dispositio legis*), већ да обухвати и скуп узрока, који су је одређивали (*ratio legis*); јер се обим једне одредбе утврђује управо њезиним узроцима.

Тумачење се може разликовати по *начину*, којим се изводи, по *органу* од кога потиче, и по *своме дејству*.

По *начину* имамо: *граматичко* или *формално* тумачење, ако се оно оснива на анализи граматичких елемената закона, и *логично* или *реално*, стварно тумачење, ако полази од садржаја или од побуда, мотива који су били меродавни за законодавчеву замисао. По правилу, реч и дух закона ваља да су у складу, тј. законодавац ваља да је мислио оно што је исказао; с тога су граматичко и логично тумачење не толико различне форме, колико два средства за тумачење, која се допуњавају узајамно.

По *органу*, тумачење се разликује на *аушенично*, ако потиче од самог законодавца, у облику *закона*, *судско*, ако потиче од судије, и *доктринско*, ако долази од науке. Прво је обвезно за св, друго је обвезно за парничне странке; треће је добровољно.

По *дејству*, тумачење може бити *екстензивно*, *проширујуће*, или *рестриктивно*, *сужавајуће*, према томе, да ли се према тексту проширује смисао закона, примењујући га на случајеве који нису буквално обухваћени, или се ограничава, искључујући оне случајеве, који би привидно били њима обухваћени. Једно и друго тумачење претпостављају извесну несугласност између замисли и речи, која се уклања проширавањем или ограничавањем значења текста.

Као засебан облик проширујућег тумачења, може се сматрати *аналогија* (*ἀνά λόγον: secundum rationem legis*), која настаје, кад год се појаве случајеви који у закону нису нарочито предвиђени. Онај, који тумачи закон, у недостатку нарочите одредбе, може на неки нов случај применити ону одредбу која је најближа по сличности, (*analogia legis*) или најпосле, мож да се индукцијом врати ономе општијем принципу садржаном у систему постојећег права, који изгледа најподеснији да се под њега може подвести нови случај (*analogia juris*). У тумачењу закона аналогичном се постизава највеће дејство, јер се њом допуњавају празнине у постојећем праву, примењујући и прилагођавајући његове основе новим потребама живота. Али баш за то аналогично ваља употребити опрезно, да се не би пореметили основни принципи законодавства. Сведена у своје праве

границе, она не промашује смер тумачења, јер се на крају крајева оне одредбе, којима она даје силу, налазе изражене у другим начелима, која постоје у правном систему, или се из њих изводе логичким закључцима.¹⁾

Celsus у *Dig. I, 3, 17: Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem.*

Савињи, који је, поправљајући стара мишљења о *Науци о тумачењу*, *Херменевтици*, стекао заслугу што је у своме *Систему* изложио ширу и рационалнију доктрину, правилно сматра граматичко и логично тумачење више као два разна средства првога тумачења, но као две врсте јасно одељене. Он набраја четири елемента потребна за тумачење: граматички, логички, историјски и систематски, па каже: „Ова четири елемента нису четири врсте тумачења, међу којима можемо бирати по своме укусу и вољи: већ су одвојене операције, које треба да суделују, ако се хоће да постигне добар успех у тумачењу... Добар успех сваког тумачења пак зависи од два услова, на које се свде она четири елемента: на првом месту, ваља себи живо да представимо онај интелектуални акт, из кога је произишао специјални израз мисли који расматрамо; на другом месту, да имамо довољно на уму појам о целој склопи историјских и догматичких односа, из кога се једино може расветлити она нарочита тачка, те да се на тај начин у тексту који испитујемо одмах опазе њихови међусобни односи (1, стр. 222.).

Тумачење по аналогiji, које неки новији правници (*Warnkönig*, *Encyclopedie*, стр. 38., *Kohler*, цит. дело и други) сматрају као начин примењивања, који превазилази границе тумачења, није било непознато Римљанима. *Julianus D. I, 3, 12; Non possunt omnes articuli singillatim aut legibus aut senatus consultis comprehendere: sed cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is qui iurisdictioni praest ad similia procedere atque ita ius dicere debet.* — Италијански грађански законик, чл. 3. прелим. прав. изрично упућује на аналогiju и *опише принципе права*. Под изразом *општи принципи права* не разуме природно или идеално право, непромењиво и апстрактно (као аустр. грађ. зак. §. 7. а по њему и српски грађ. законик §. 8), које и није извор права већ оне опште принципе на којима је засновано позитивно право. У истом је члану прећутно усвојена и забрана у чл. 3. *Сар Нар.*, по којој недостатак законског наређења није основ са кога се може пресуда не изрећи. И српски грађ. законик прећутно усваја то начело у §. 10. грађ. зак.

¹⁾ Испор. *Forti*, *Instituzioni civili*, Firenze. 1840. I стр. 556 и даље. — *Savigny*, *Систем данашњег римског права* I, § 32. —

О интерпретативном послу у опште, умесно каже Рудолф Јеринг, *Дух римског права*, III: „Задатак је тумачењу да објасни предмет, разреши привидне противуречности, уклони нејасности и нетачности, расветли целу садржину законодавчеве воље, а уз то још да изведе из постојећих одредаба, принцип који му је основица и све закључке који потичу из тог принципа.“

§. 19.

Границе примене права.

Примена правне норме претпоставља да она вреди у оном простору и времену у коме треба да се примени; *простор* и *време* природне су границе области права: први ограничава његово простирање, а друго његово трајање.

§. 20.

Границе права по простору.

Како држава не постоји без земљишта, територије, тако и право, које произлази из државе треба да врши своје дејство на једном одређеном простору. Власт права простире се, по правилу, дотле докле допире суверенитет, самосвојност државе, и према томе, његово се месно дејство ограничава државним границама. Но, насупрот томе праву које је опште и заједничко, може постојати и неко посебно право, које вреди само на делу државног земљишта; то зависи од воље законодавчеве, који ће у обиму државе одредити и месне границе таквих норма. У једноме и у другоме случају, међутим, такво право има карактер *шеришоријалног*, земљишног, земаљског права, у колико је меродавно за сва лица и ствари које леже у државној територији.

Принцип територијалности права својствен је објективномом праву, пошто се оно као скуп норма које произлазе од највише власти има да примењује у територији државе. Али са субјективног гледишта споменути принцип подлежи разним ограничењима. И доиста, с обзиром на лица, за које је право моћ која појачава и заштићује лично делање. може бити потребно, баш у личном интересу, да норме којима се уређују извесни односи не зависе од места већ пре од порекла; и с тога бива, да закон порекла може регулисати извесне односе и преко територијалних граница.

Ограничења принципа територијалности, према којима један закон простире своје дејство изван простора на коме влада, и норме које се односе на тај случај, тичу се највише односа

лица која припадају разним државама, и с тога су предмет *Међународног приватног права*.

У свима временима принцип територијалности права бивао је више или мање ограничаван принципом права личности или порекла, што је неизбежна последица светске трговине и признавања правног поретка у свима срећеним државама.

Теорија о територијалној, месној важности права, налази своју примену поглавито у питањима приватног међународног права; али се може, неки пут, применити и на унутарње законодавство једне државе, кад се општем или заједничком праву стави на супрот посебан закон једне покрајине провинције који је изузетак према општем закону. Такав је био случај у кривичном законодавству краљевине Италије до године 1889. итд. У Србији био је такав случај приликом сједињења ослобођених крајева.

§. 21.

Границе права по времену.

Развиће позитивног права и непрекидно мењање закона повлаче као нужну последицу да треба одредити два момента у животу сваког закона: почетни моменат и завршни. Први се обележава *промулгацијом*, прогласом, и *публикацијом*, обнародовањем, услед којих закон постаје извршан, тј. постоји и живи (гледај §. 15.); последњи се обележава *аброгацијом*, укидањем, а то је акт услед кога закон престаје важити. Укидање је *изрично*, кад је исказано у нарочитој изјави законодавчевој; или *прећушно*, кад потиче из противречности одредаба ранијег и доцнијег закона, или кад нови закон уређује цео предмет који је расправљао претходни закон. (Итал. грађ. зак. говори о томе у прелим. прав. 5.) Дакле живот и дејство закона обухвата све време које протече од његове публикације, обнародовања, па до укидања.

За обичај, пошто нема формалног акта којим се он уводи у живот, није могуће тачно одредити време његовог постојања. Нити би то иначе било потребно, пошто обвезно дејство једног обичајног правила потиче из народне свести и траје све док га не поништи какав нов обичај.

Да се један закон може укинути противним обичајем, одговара самом бићу права; Римљани су то изреком допуштали: *Ea vero, quae ipsa sibi quaeque civitas constituit, saepe mutari solent vel tacito consensu populi, vel alia postea lege lata* (Inst. I, 2. §. 11.). Испор: Puchta, *Gewohnheitsrecht*, II, p. 204. и даље). Али са модерном кодификацијом права обичајно је право свуда подређено писаном праву и сада се више обичају не признаје моћ укидања закона. Тако и

српски грађански законик, §. 3. Италијански грађ. зак. држи се тог истог принципа у чл. 5. (в. §. 13.).

Према степену и начину мењања једног закона, Римљани су разликовали *abrogatio*, *derogatio*, *subrogatio* и *obrogatio*. Ulpiani Frag. 3: *Lex aut rogatur, id est fertur; aut abrogatur, id est prior lex tollitur; aut derogatur, id est pars primae (legis) tollitur; aut subrogatur, id est adicitur aliquid primae legis; aut obrogatur, id est mutatur aliquid ex prima lege.* (Huschke, Jurisprud. anteiustin. стр. 531.).

§. 22.

Из онога што је речено у претходном параграфу излази, да доцнији закон ваља да је јачи и пречи од ранијег закона, у регулисању односа који улазе у његов обим. Али ова надмоћност разуме се тако, да је ограничена на дела и правне односе, који се појављују после његовог обнародовања, промулгације и не може се простирати на оне, који би потекли и извршили се док је био у сили претходни закон, ако већ образују *стечено право*. У томе смислу вреди начело: *закон нема повратне силе*. Јер, кад би један закон, само зато што су у њему норме које се разликују од оних у укинутом закону, могао да утиче на односе који су коначно уређени по укинутом закону, у време док је он још био у сили, и да их мења, онда би правни поредак изгубио сваку озбиљност. *Повратна сила, ретроактивности*, заиста вређа човечију личност, јер поништава његову слободну радњу, која је извршена под јемством постојећег закона, а противна је и самоме бићу права, које се опире томе да један факт, који је на основу права добио обележје законитости, изгуби то обележје изменом закона. Но, где нема стеченога права, закон има подједнаку силу над свима односима који су постојали у времену његова постанка, па ма ови односи произишли из факата ранијих од самог закона.

Teodosius и *Valentinianus* (Cod. I. 14., 7.) прописују: *Leges et constitutiones futuris certum est dare formam negotiis, non ad facta praeterita revocari nisi nominatim et de praeterito tempore et adhuc pendentibus negotiis cautum sit.* — Rotari у Лонгобардском Едикту гл. 388. каже: *Et hoc addimus ac discernimus, ut causae quae finitae sunt non revolvantur.* — Италијански грађ. зак. чл. 2. утврђује, да закони немају повратне силе. Српски грађ. зак. §. 3. такође наређује: „закони ови немају повратне силе: они се простиру за унапредак.“

Но, у колико су наука и разна законодавства почела примати принцип неповратности закона, у толико је примена тог принципа стварала многа теоријска и практична

питања, која на различан начин решавају дела која се баве *прелазним, транзиционим правом*, тј. правом које ће посредовати прелаз из старог правног стања у ново.

Како је сметња ретроактивност, повратна сила, то је задатак науке, да утврди једним општим принципом, у којим случајима има нови закон повратну силу, а у којима нема; другим речима, да код *правних* односа разликује оне у којима има заиста стеченог права, од других у којима га нема. *Савињи* (System VIII, §. 384.), који је први изложио теорију прелазног, транзиционог права, разликовао је две врсте закона: законе који се односе на *стичање* права или везу што везује право за особу, и законе који се односе на *егзистенцију* или *начин постојања* једне установе. Код првих је порицао свако ретроактивно дејство, сваку повратну силу: а код других га је признавао. Ово се начело, као што су показали прво *Ласал* (Lassalle, System der erworbenen Rechte, Leipzig, 1861. I. стр. 13. и даље), за тим *Габа* (Gabba, Teoria della retroattività delle leggi, 2. издање, Torino 1884, I. стр. 163. и даље), своди на старо правило француских правника, да су закони, који нешто забрањују, прохибитивни закони и они који долазе у јавно право ретроактивни, имају повратну силу, а закони приватног права то нису, немају повратну силу. *Ласал* је изложио ширу и боље сређену теорију доказујући, да најјачи разлог за неповратност лежи у поштовању људске слободе и одговорности; отуда је добио мерило, да један закон не може имати повратну силу на акт воље који је извршен под гаранцијом ранијег права, а да међутим има повратне силе, кад год се односи на личност независно од дела његове воље (стр. 55. и даље). *Габа* усваја Ласалов принцип али га проширује, обухватајући у појам стеченог права не само права која произлазе из акта човечије воље, већ и она, што непосредно или посредно потичу из закона, *ipso jure*. Он овако дефинише стечено право: „Стечено је свако оно право, које је последица факта способног да га произведе по закону, који је био у сили у времену кад је факт наступио, ма да се прилика за његову примену јавила тек после новог закона по истоме предмету, — а које је, по одредбама закона, који је важио кад се догодио факт из кога је оно потекло, постало одмах својином онога, који га је задобио“ (цитирано дело, I стр. 191.). — Ако се закон мора зауставити пред стеченим правом, он за то не мора поштовати право које се очекује у времену док оно још није задобивено. Исто тако, не мора да поштује саму *правну способност*, под којом се разуме она моћ, коју човеку даје сам закон, док факт у коме се та моћ испољава не наступи, јер, да је факт наступио, право би већ било стечено.

Укидање усанаова трајне природе повлачи неминовно за собом престанак свију односа који из њих потичу, па

ма оне биле стварна права личности. Али ту ако и није могуће очувати таква права у њиховом првобитном облику, правичност захтева, да се њихов губитак оштећеним пристојно накнади. Тако је Енглеска приступила укидању ропства у свима својим колонијама. (Осим цитираних дела, гледај: Trendelenburg §. 135. — Bianchi, Corso di Codice civile 1. издање, св. I, гл. IV, одељак 1.)

У кривичним стварима, и ако се не може применити појам стеченог права, ипак, ради заштите грађанског права и из разлога правичности вреди начело: да закони који су тежи по кривици и казни, немају никад повратне силе, док је блажи закони имају. (Испор. Berner, Wirkungskreis des Strafgesetzes, Berlin, 1853. стр. 50.—73. — Gabba, Retroattività, II, стр. 268. и даље. — Pessina, Elementi di diritto penale, I, стр. 84.—90.)

(Наставиће се)

Још један начин за обилажење наређења тач. 4. А. §. 471 грађ. судс. пост.

У селу Д. Сипуљи, среза јадранског, окр. подринског, поред осталих, живе и два држављанина, од којих је један газда, а други пуки сиромашак, и суседи су. Богати се зове Младен, а сиромаш Срећко. Срећку је *једина имовина* један леп воћњак у селу, који је засађен младим шљивама и зове га „плац под кућом“, јамачно зато, што му је ту била очева кућа, а сада ту има једна бедна колебица. Тај плац Срећков допадне се суседу Младену, а уз то му није годило Срећково суседство (зли људи по селу причају свашта, па и то да је био на робији и да ће опет тамо), па са тих разлога, одлучи се: да тај плац од Срећка, пошто, пото, куни!

Ствар би се лако свршила. Срећко је сиромаш човек, а уз то веле трошација, те му новца треба, а Младен опет имућан човек па ће понудити добру цену и пазар је свршен! Каже он своју намеру Срећку и овај пристаде од прве, али пред њих се испресио — §. 471. грађ. суд. пост.!

Познато је већ и деци сељачкој, како економски мотиви, тако и прилике под којима је донета одредба тач. 4. а. §. 471. грађ. пост., по којој се тежаку, поред

остале тамо именоване покретности, не може продати кућни плац и пет дана орања, на сваку пореску главу.

И горња два уговорача знали су за ову законску сметњу, јер Срећко нема више некретног имања, па су претресали све могуће досадање начине обилажења овог законског наређења и ма да су ови досадањи начини за гажење тога корисног закона, многобројни, — ипак, њих двојица, уз припомоћ сеоског бате и кметова, смислише један нов начин, који ћу доле навести, једно с тога што је интересантан, а друго и још важније с тога — што га је Касациони Суд, уз очиту повреду §. 471. грађ. суд. пост. одобрио!

Горе именовани дакле, Срећко и Младен, *уговор куповине и продаје симулирају под видом уговора о размени (шрамити).*

Срећко од свога „плаца“ направи тапију и потврди је код општинског суда и полициске власти. Младен направи тапију од једне своје прљусе „на главици“, која је за једну шестину већа од Срећковог „плаца“, и Младен ту своју тапију потврди код суда општинског и полициске власти.

Младен даде Срећку 600 дин. и земљу „на главици“, а Срећко Младену речени „плац.“ Од општине узму уверење, у коме је поред осталог стајало, да су земље једнаке и по §. 471. грађ. пост. не стоји им ништа на путу да их размене, *јер се има сматрати, да колико један даје, толико и прима и колико му је толико је, јер аисолушно не продају“* (ваљда ништа).

Са овим уверењем и реченим тапијама дођу Срећко и Младени на протоколу од 14. Новембра 1897. № 12.948 код лозничког првостепеног суда, изјаве: да су горе означене земље разменили *„бгз икакве приде, јер обе вреде по 200 динара“*, па су молили суд, да их на ове земље претходно убаштини, па тапије пренесе на уговораче, уважајујући ову размену.

Но, уговорач Срећко, оставши доследан започетом раду, изјави на протоколу № 13.360/97, да одустаје „од овог пазара, јер је — општењен преко половине“! Да би ово и доказао, на протоколу под № 5343/98, положио је дијурну за судију и писара, да преко вештака процене његов „плац“ и Младенову земљу „на главици“, која је била предмет овог њиховог уговора, те да пу-

тем спора раскид уговора тражи, наводећи и опет да је „преварен и оштећен преко половине“!

Судија с пословођом изађе „на лице места“, као што се већ то каже, и на протоколу под № 5695|98. од три способна вештака, против којих није ништа приметно ни Срећко ни Младен, по прописима грађ. суд. пост. би утврђено: да *Младенова земља „на главници“ вреди 100 дин. а Срећков плац 750 дин.*

Једно с тога, што се овом оценом утврдила грдна разлика у вредности размењених земаља, а друго и с тога, што је поменуто поднето уверење непотпуно (моле се читаоци да не мисле, да су кметови то нарочито хтели!) — првост. лознички суд, наредбом од 18. августа 1898. Бр. 9743, позвао је оба уговорача, да му у смислу §. 471. грађ. суд. пост., у тамо остављеном року, поднесу уверење надлежног суда и одбора општинског, чију ће садржину потврдити и средска власт, а којим ће се тврдити: 1). Или да су земље, које они хоће да размене, једнаке поред величине и *по каквоћи или вредности*; 2). Или да уговорачи Срећко и Младен, сваки за себе и за све пореске или од пореза ослобођене главе ако их у задрузи имају, са земљом, коју овом разменом добијају, имају по пет дана орања и кућни плац од дана орања рачунају сваки дан у 1600 квад. хвати.

Напред је речено, да једна земља вреди 750 дин. а друга 100 дин., као и то, да уговорач Срећко *нема више некрешног имања сем овога плаца*. Према томе, они за Срећка по §. 471. грађ. пост. нису могли поднети тражено уверење, па за то је уговорач Младен, актом под Бр. 11.175. изјавио: да тражено уверење ни за себе ни за Срећка неће да поднесе, кад је вели и раније поднето (око кога је узгред буди речено и кривична истрага вођена, па на нескладан начин по закону прекинута) довољно, па зато је поново тражио: да суд тапије потврди или му о томе изда решење.

Према томе, лознички првостепени суд поново прегледа акта и нађе:

„Смисао тач. 4. а. §. 471. грађ. суд. пост. и свију расписа и објашњења њених мора бити, по духу целога тога закона, — да тежак не отуђи шест дана земље од које би могао живети. Ни путем трампе закон не дозвољава обилажење тога правила, па с тога је из наве-

деног јасно: да размењене земље треба да су једнаке, ако не и по простору и каквоћи земље, а оно бар по вредности. Тек тада се земље могу разменити без поворде прописа §. 471. грађ. суд. пост.

„У овом случају трамљач Срећко, сем уступљеног „плаца“ (воћњака), нема више непокретног имања, — а тај плац по процени вештака у акту под № 5695|98, вреди 750 динара, и он (Срећко) га даје за земљу звану „на главици“, која по вештачкој оцени у горњем акту вреди 100 динара, што значи, да кад би суд ову трампу дозволио и тапије на имена трамљача потврдио, очито би се радило против наведеног наређења у §. 471. грађ. суд. пост.“

Зато је првост. лознички суд, на основу предњих разлога, 6. октобра 1898. под № 12.178, био решио: „Да се поднете тапије уговорача Срећка и Младена у акту под № 12.948|97. не потврђују, већ да им се непотврђене врате, кад ово решење постане извршно.“

Ну, по жалби Младеновој, Касациони Суд, примедбама свога III. одељења, од 11. децембра 1898. Бр. 9714. поништио је горње решење првостепеног суда, са ових разлога:

„Пошто се из акта види, да жалилац Младен у овој трампи добија мање земљишта по простору, али много веће вредности од земљишта, које он даје трамљачу Срећку, а међу тим по §. 471. тач. 10. грађ. суд. пост.(!), трампа вреди, ма и мању земљу трамљач добио, само ако је једнаке вредности са земљом, коју у трампу противној страни даје, — то суд није имао законског ослоња, што је одбио трамљаче од потврђења поднетих тапија.“

Да оставимо на страну претерано рогобатан и нејасан стил горњих примедба и њихово погрешно позивање на тач. 10. §. 471. грађ. суд. пост., — место на тач. 10. Правила Министарства Правде № 354|74 (збор. XXVI стр. 14.), — да видимо, шта се овим примедбама тврди?

Тврди се, противно тач. 4. а. §. 471. гр. пост., и баш у примедбама, наведеној тач. 10. правила Министарства Правде: — да трамљач Срећко може, разменом, отуђити своје једино некретно имање у вредности 750 дин. и за то примити једну Младенову прџушу у вредности 100 дин.!

Прецењивао бих себе, кад бих се упуштао у даље разлагање, — оно што је првостепени суд у решењу № 12.178, изнео, довољно је убедљиво: да ове примедбе Касационог Суда немају ослоњаца у закону, већ су противне баш закону на који се позивају, пошто овде није у питању уговорач *Младен*, о коме примедбе говоре и који и без те земље има довољно земље за уживање, а уз то добија и плац од 750 дин. за прљушу од 100 дин., већ је овде у питању уговорач *Срећко*, који друге земље сем ове нема. И у самој тач. 10. правила Министарства Правде, на коју се примедбе позивају, стоји изриком за трампу (размену), да ће се дозволити тек ако „суд има најпре *необихтна доказа*, да земљоделац на другом месту онолико земље добија, колико на једном даје или бар да у *оној вредности добија на другој страни земље, у коликој ову на једној страни даје*“, а уговорач *Срећко*, и ако нема више имања, даје своје имање од 750 за туђе од 100 дин. и опет Касациони Суд узима да није повређен §. 471. грађ. суд. пост!

Хватати се у горњем распису Министра Правде за речи „или бар“, као што изгледа да је одељење Касације у горњим примедбама урадило, — па отуда изводити: да за размену није потребно, да су размењене земље једнаке вредности, одвело би опасним последицама, — та старо је правило „*Summum jus — summa iniuria*“! Тако дакле, буквално тумачећи поједине речи у распису обишла се воља закона у наведеној тач. 4. а. §. 471. и у овом случају у Србији је један бескућник више у лицу уговорача *Срећка*!

Но, ја ово због *Срећка* не написах, јер је сумњиво, да *Срећко* заслужује ма чију наклоност, а уз то он је „вештак“ и као такав започетим путем он ће се знати послужити §-ом 559. грађ. закона и онда, Бог да прости *Младенових* 600 динара! Мени је, дакле, била циљ: да прикажем ову праксу највишег суда, која се, без икаквог законског ослоњаца, но просто по *сили §. 333. грађ. пост.*, намеће нижем суду, не бих ли побудио надлежне, да они бар објасне и замене поменута своја правила, а већ је ли потребно наводити: да је крајње време, да се *фамозни §. 333. грађ. суд. пост.* укине. Ово није проста амбиција младих судија нижих судова, већ правилна доследност градације судова, колико је врло важних питања,

која се решењем расправљају, а пред општу седницу Касационог Суда не могу доћи због аномалије законске у наведеном §-у 333. гр. суд. пост.?!)

Али, куд сам ја забасао! Једно релативно мало питање даде ми повода, да као прост паланачки судија подсећам „надлежне“ на измену закона! Деценијама, и више од пола века, најглавнији наши законици, материјални и формални, чекаше и чекају на своју ревизију, — али шта то мари: кад за то исто време имамо толике: уставе, изборне законе, законе о томе ко ће бити председник а ко кмет и т. д., а колико ли њихових „измена и допуна“?! И код овог изобиља јавних закона, којима се регулишу „права и слободе“, — зар је и потребно мислити о томе, како ће се спречити Срећко из Сипуље, да не иде у — просјаче?!!

Молим лепо читаоце, да ми за опширност опросте, морао сам изнети „историју“ ове неупутне примене закона, а уз то и овај мањи „поговор“, јер је он последица изнетог догађаја.

4. јануара 1899.
У Лозници.

Поповић
судија.

ДЕЛО ЗЛОСТАВЕ УСЛЕД КОЈЕ ЈЕ НАСТУПИЛА СМРТ

УЧИЊЕНО У НАСТУПНОМ ЛУДИЛУ

(§. 160. т. 2. и §. 53. казн. зак.)

од

Др. Вој. М. Суботића (МЛАЂЕГ)

Секундарн. лекара у Болници за Душевне Болести.

(Свршетак)

Посматрања у нашој болници.

Глиша је висок 172 снтм.; добро развијен, снажног костура, добре мускулатуре, анемичног изгледа. Крој лубање правилан, обим њен износи 56 снтм., лице је широко, доње вилице снажне. Изглед лица је обичан, без икаквих особности. Говор је правилан. Опхођење је учтиво. Понашања је мирног. Нарави је чудљиве. Послушан је

Од дана пријема 3. Септембра 1897. па све до 28. Нов. 1897. г. Глиша је чинио утисак здравог човека, како телесно

тако и душевно. О своме делу, и о себи, причао је у свему онако исто, као што је и у судс. актима записано.

Напрасно на дан 28. Нов. 97. г. Глиша се без икаквог узрока променио : заћутао је, и само је на постављења му питања кратко одговарао ; сâм се ни ским није од тада па до данас у разговор упуштао. Од тога дана па све до сада, није још никако из кревета устао. Ништа не би заискао да једе и пије ; и оно што му се даје силом хоће да прими : веома слабо једе. Телесно је доста опао. У времену није правилно оријентисан. Топлота тела остала је увек са свим нормална, никад преко 37° Ц. — Пулс је добар, али никад преко 80 удара у минути. — Кожа му је на целом телу сува, перута се по мало, и има изглед као код свију тешких меланхоличара. Глиша са својим стањем у коме се налази сада, чини на објективног посматраоца утисак тешког депресивног душевног стања. Он се у такome стању налази и онда, код нико на њега не обраћа пажњу, и онда, кад зна да има кога у његовој близини. Он се не претвара. Упитан шта му је, одговара : „и ја сâм не знам, шта ми је.“ Глиша не разбира никако нити за себе, шта ће с њиме бити, нити за своју кућу, ни за своје укућане : само лежи и ћути.

Мишљења смо:

- 1). Да је Глиша у време учињенога дела, за које је оптужен, био душевно болестан.
  - 2). Да је и данас душевно болестан.
  - 3). Да га треба задржати у овој болници на лечењу.
  - 4). Да пати од циркулерног лудила, са наступима монојакалне егзалтације и меланхоличне депресије.
6. III. 1898.

Чл. Ст. ком.
 Стејић, Данић, Суботић.

Претрес.

(12. V. 98.— № 9295.)

На претресу није било ничега особитога. Само да споменем, да је суд нашао : да овде постоји *дело злоставе, услед које је смрш наступила*, казнимо по §. 160. казн. зак. тач. 2.; затим да Глиша за ово дело, према §. 53. казн. зак., *не може бити крив*, и да се с тога на њега у овом случају за ово дело има применити пропис § 241. крив. суд. пост., с тим да је по §. 328. ист. пост. одговоран за трошкове и браниоцу за награду.

Пресуда је гласила : да се опш. Глиша за ово дело ослободи казне као невин.

На ову пресуду није нико изјавио жалбу.

Судили и пресудили: председник суда Никола Младеновић, судије: Д. А. Петровић, Ђор. П. Јовановић, деловођа писар Милан Мих. Николић.

Државни шужилац А. Стевановић, судија.

Извод из историје боловања у лудници.

Од 3. септ. до 28. Нов. 1897. Глиша је био миран, чист, уљудан, повучен за себе, ретко с киме разговарао, највише је ћутао, изгледао је збуњен и снужден, и често би у лицу без повода јако поцрвенео. По који пут се жалио на главобољу и малаксалост. — О делу које је учинио, вели да га се сећа, али да га је учинио у одбрани пошто је „чуо“, да му неки људи раде о глави, али он те људе није видео кад су говорили, него им је само глас чуо. Не сећа се, вели он, свега до ситница како је убио човека, али зна да су се тукли и чуо је, да је онај човек умро после тога, па кад је тако, „онда сам га ја морао убити, јер другаче не може бити.“

28. XI. 97. Жали се да је болестан, да не може да се држи на ногама, и моли да легне у кревет. Одведен у амбуланцију. При прегледу није нађено ничега абнормног. Температура нормална. Пулс уредан. Телесно добро изгледа.

5. XII. 97. Од јутрос сав укочен, сва мускулатура више мање у тетаничном стању. Руке скрштене на грудима, не могу се раздвојити никојом снагом. Лежи на леђима. Вилице стегнуте. Ћути. Ништа не одговара. У лицу румен. Пулс уредан. Температура нормална. Дисање мирно. Пре подне гледао је, али му је поглед био укочен. После подне затворио је очи. Укоченост је у вече престала, али очи није отварао, нити је хтео проговорити. Цео дан није ништа јео ни пио.

20. XII. 97. Непрестано лежи у кревету. Има изглед тешко болесног човека. Скоро ништа не говори. По који пут одговара: „тешко ми је у глави и у целој снази“. Врло мало једе.

25. XII. 97. Само ћути и ништа не одговара. Телесно доста опао. Упитан зна ли да је данас Божић, ништа није одговорио. Кожа му је јако сува, рапава и перута се.

1. I. 98. Само ћути. Измерен и има у њему 52 киле.

1. II. 98. Никакве промене. Ништа не говори. Јако је ослабио. Ма колико му говорили и питали га, он ћути.

9. III. 98. До данас је непрестано ћутао. На јутрошњој визити позвао је лекарског помоћника г. Шаиновића да му приђе да се разговарају. Кад му је он пришао, Глиша га је питао ко је он и шта је, како му је име и шта је ова кућа где се он

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

налази. Он му је на све одговорио, па га онда упитао: „зар ти тако дуго овде лежиш, па све то не знаш“?, — а он му је одговорио: „не знам.“ Затим је он сâм почео да говори како је ово зграда Краљева, како је он војник био а и остаје, како се заклео на заставу, како даје порез, прирез, комору, и умреће као војник. Затим је питао које данас Краљ у Србији, и кад му је то казано, он је одговорио: „и Њему сам се заклео на верност, и остаћу му веран.“

9. и 10. Ш. 98. није хтео ништа јести и пити.

11. 12. 13. и 14. Ш. 98. Врло мало јео и пио.

16. Ш. 98. Са муком смо га могли натерати да се разговара.

Ево тога разговора.

„Како ти је?“ „Ја сам болестан.“

„Шта ти је?“ „Ја не знам, ви то знате боље.“

„Шта те боли?“ „Ви то знате шта ме боли. Тешко ми је у глави. Мучи ми свест. Тешко ми се дићи, тешко ићи, хоћу да паднем. Заносиме само, али немам главобољу.“

„Како спаваш?“ „Не знам ништа то ; шта га ја знам. Ето болничара, они ће то знати. Знам само да ноћу виђам око мога кревета где стоје моји сељаци, али их не чујем, него се само гледамо, они мене и ја њих. Моје укућане не виђам. То ми долази само ноћу, дању никад.“

„Често ми се преко дан — а највише ноћу — чини као да се кревет са мном заједно негуд на друго место премешта: некако ми се сâмо све то окрене ; и не видим никога да ме носи, а оно се опет окреће.“

„Често ми се причини да сам у мом селу, некако се занесем и лепо видим да идем по томе селу и да се с људима разговарам, па се тек видим да лежим овде у кревету. О јелу вели: ја не могу да једем ништа ; ако ми буде лакше ја ћу јести, а сад ми се не једе. Само жедним.“

Не зна сигурно који је дан : „ту је или недеља или понедељак.“ Зна име лекара. Не зна имена својих болничара, код којих је већ неколико месеца у соби и у кревету. —

Данас је измерен и има у њему 55 кила.

17. Ш. 98. Храћен сондом кроз нос пошто никако неће да једе. Ужасно се противио и борио са болничарима и бранио се да му се сонда не меће.

19. Ш. 98. Једва је пристао да сâм једе, али и то врло мало.

8. IV. 98. Још увек лежи у кревету. Вели да му је тешко и да не може да устане, нити да седи и стоји.

13. V. 98. Телесно се прилично поправио. *Једе добро*. Спава добро, али никако да се дигне из кревета.

2. VI. 98. Данас први пут устао из кревета, али му је тешко стајати, заноси се.

5. VI. 98. Редовно је по 1—2 сата на дан на ногама. Кожа му добија други изглед, очистила се од перути и добија своју нормалну боју и глаткоћу, није више сува.

10. VI. 98. Мерен, и тежак је 61 килу. У опште очигледно је, да је сада са Глишом знатно боље, и телесно и душевно. Шета по башти по мало. Логично се разговара, и вели: „на и сâм видим, и могу да кажем да ми је боље са здрављем, али и ја сâм не знам шта ме ово беше тако савладало.“

1. VII. 98. Потпуно правилно схвата стање и прилике у којима се налази. Сећа се како му је у оно време било тешко у глави, и како је имао у себи велики страх, и све му се чинило да ће неко да га убије, али се свих појединости како је убио свога пријатеља, не сећа. Он је потпуно свестан свога бившег болесног стања, а то је врло добар знак. Од како му је боље, пита за своје и за своју кућу се интересује. Док је био болестан био је према свачему савршено индиферентан. Тежак је 64 киле. Каква разлика према ономе како му је било у болести! Тек данас саопштилисмо му, да га је суд ослободио казне. На то је реагирао као и сваки свестан човек: радовао се.

22. VII. 98. Како му је са свим добро, предложен је г. министру ун. дела да се отпусти из болнице.

12. *Августа* 1898. Глиша је отпуштен својој кући као здрав. Полицијској власти скренута је пажња на то, да изда налог породици Глишиној, у случају ако би Глиша поново душевно оболео, да га одмах спроведе у болницу.

ИЗ СУДНИЦЕ

IX.

Против-природни блуд извршен над мушким дететом испод тринајесте године кажњив је по §. 191. а не по §. 206. казн. зак.

(Одлука опште седнице Касац. Суда).

Пресудом првостеп. пожаревачког суда од 19. Новембра 1898. № 36.421 осуђени су Милован Б. и Милија Ј. калфе, извршен насилним против-природни блуд из §. 191. казн. зак., извршен насилним путем над својим шегртима Обреном и Мелентијем, и то: Ми-

лован са пет година робије, а Милија са четири године, без губитка грађанске части и без окова, пошто су малолетни.

Апелациони Суд пресудом својом од 30. Новембра 1898. № 4276 одобрио је пресуду првостепеног суда.

По жалбама: државног тужиоца, оптужених и њихових бранилаца, Касациони Суд примедбама свога III. одељења од 18. Децембра 1898. № 10386 уништио је ову пресуду Апелационог Суда са ових разлога:

„Погрешно је Апелациони Суд одобрио пресуду првостепеног суда № 36421, којом је дело против-природног блуда подвело под одредбу §. 191. крив. зак., по коме су Милован и Милија осуђени на робију, јер се тим законским прописом казни блуд извршен силом или претњом, било лице мушког или женског пола, али у сваком случају на начин природом одређен; а за против-природни блуд стоји нарочити пропис и казна у §. 206. крив. зак. по коме су оптужени и имали бити осуђени.“

Апелациони Суд није усвојио ове примедбе Касационог Суда по је дао следеће против-разлоге:

„Кад се из крштеница силованих, Обрена и Мелентија, у акту под № 34314, види, да они у време, кад су над њима оптужени блуд извршили, нису имали ни пуних 13 година, — онда овде само може стојати дело из §. 191. казн. зак., без обзира на то, да ли су оптужени овај блуд извршили са саизвољењем силованих или без.“

Касациони Суд у Општој Седници од 8. Јануара 1899. № 136. нашао је да су против-разлози Апелационог Суда на закону основани, а да не стоје горње примедбе III. одељења Касац. Суда.

Саопштио
Б. С. Чохаџић

X.

У случају оспоравања тужилац мора доказати, да му је тужени рођени син, да би могао добити тражено издржање по §. 127. грађ. зак.

(Одлука опште седнице Касац. Суда).

С. К. тужио је суду свога сина П. и тражио, да га суд осуди да му даје месечно издржавање, јер је стар и изнемогао за рад, а не прима га ни у кућу код њега.

У одговору на тужбу и на рочишту, заступник туженог изјавио је, да тужилац ничим не доказује да је он отац туженог П. и према томе тражио је, да га суд одбије од тражења.

Првостепени суд и не упуштајући се у оцену овога навода тужене стране, пресудом својом од 30. Октобра 1898. № 22780. осудио је туженог да даје тужиоцу, — своме оцу — по 30 динара месечно на име издржавања.

По незадовољству обеју парничних страна, Апелациони Суд пресудом својом од 11. Децембра исте године № 4480. пресудио је: да се тужилац одбије од свог тражења као неумесног, јер није доказао да му је тужени рођени син.

По жалби тужиоца Касациони Суд примедбама свога III. одељења од 27. Јануара 1899. № 597. уништио је пресуду Апелационог Суда са ових разлога:

„Кад се из белешке судске под № 17319 види, да од тужиоца С. није узета реч о овом наводу заступника туженог, да тужилац није отац његовог властодавца — туженог, а баш из те околности и потиче како право тужиоца, тако и дужност туженога за тражено издржање, — онда је суд изрекао пресуду на непотпуном извињају, противно §. 166. грађ. суд. пост.“

Апелациони Суд није усвојио ове примедбе, но је дао следеће против-разлоге:

„Свака парнична страна, овлашћена је по §. 22. грађ. зак. да с оним правима, која њој припадају, у току или изван спора слободно располаже. А ово слободно располагање парничара састоји се у томе: што ће свака од парничних страна по својој вољи употребити или пропустити, или се чак и одрећи оних доказа, које има на расположењу ради одржања својих или одбране противникових потраживања.

„По томе кад тужилац у тужби и на рочиштима није хтео да поднесе доказа о томе, да му је тужени рођени син, те да би услед тога по §. 127. грађ. зак. имао права издржања од њега, ма да му је тужени одмах, у почетку спора у одговору на тужбу а и доцније на свима рочиштима, оспоравао ово право, једино по том основу, што не подноси никаквих доказа, да му је он рођени син, онда се има узети: да се тужилац тога доказа драговољно одрекао, кад се из наведеног види, да му је била дата прилика да исти доказ употреби, или на навод туженог о овоме одговори.“

Касациони Суд у својој Општој Седници 20. Фебруара 1899. № 1461 нашао је, да су против-разлози Апелационог Суда на закону основани а да не стоје примедбе одељења.

Саопштио
Б. С. Чохадић

XI.

Писмени тестаменат који не одговара §. 435. грађ. зак. вреди као судски тестаменат по §. 440. истог зак., ако је потврђен неспорним судијом.

(Одлука Опште Седнице Касац. Суда)

Тужилачка страна је тражила да се уништи спорни тестаменат, потврђен неспорним судијом с тога, што на њему није назначено, ко је завештаоца подписао, јер је неписмен, што није назначено, да је пред сведоцима завешталац изјавио, да је то његова последња воља, — §. 435., грађ. зак. и што није назначено, да су сви сведоци били заједно, — §. 433. грађ. зак.

Тужена страна је изјавила, да је тестаменат уредан и у закону форми начињен, јер је и судом потврђен.

Првостепени суд пресудом својом од 17. Августа 1898. № 24125 пресудио је по тужби: да се спорни тестаменат уништи.

Апелациони Суд пресудом својом од 16. Октобра 1898. № 3995 одобрио је пресуду првостеп. суда.

Ну, по жалби тужене стране Касациони Суд примедбама свога II. одељења од 5. Фебруара 1899. № 940 уништио је ову пресуду Апелационог Суда са следећих разлога:

„Кад је Апелациони Суд узео, да спорни тестаменат не вреди по §. 435. грађ. зак., онда је погрешно што није, пошто се види, да је исти потврдио и неспорни судија, оценио, да ли према §. 440. грађ. зак. вреди као судски тестаменат.“

Апелациони Суд не усвојив ове примедбе Касационог Суда, дао је следеће против-разлоге:

„По §. 440. грађ. зак. на који се законски пропис Касациони Суд позива, и по чл. 163. неспорних правила, спорни тестаменат не вреди као судски тестаменат, пошто исти није написан од неспорног судије, као што се по наведеним законским прописима тражи, но је, као што се из њега види, неспорни судија спорни тестаменат, који му је као направљен на потврду поднет, потврдио; те према томе спорни тестаменат није направљен онако као што изискују поменути законски прописи па да би могао важити као судски тестаменат, а овакве форме тестамената, као што је овај спорни, наш законодавац није предвидео у глави X. грађанског закона, која говори о тестаменту.“

Касациони Суд у својој Општој Седници од 20. Фебруара 1899. № 1462 нашао је, да су примедбе одељења на закону основане а да не стоје против разлози Апелационог Суда.

Саопштио
Б. С. Чохаџић

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ

КАСАЦИОНОГ СУДА

за 1898.

Касациони је Суд у прошлој 1898. години примио предмета 10.828. што је и имао пред собом на расправи.

Од ових предмета било је:

кривичних	5524
грађанских	4163
одговор. судија	12
о разумевању извесних прописа законских	4
за администрацију и рачуноводство	981

Кад се од овог укупног броја предмета изузму предмети за рачуноводство и администрацију у 981., који су у току прошле године и свршени, онда излази, да је Касациони Суд имао у прошлој 1898. год. за судеку расправу свега 9847

Од ових предмета расправљено је и то:

I. Кривичних:

У редовним седницама сва три одељења, а и за време одмора судског у дежурном одељењу, — 5524., од којих је:

а). *Оснажено:*

1., решења нижих судова	1430
2., пресуда прв. држ. судова	1168
3., пресуда поротних судова	748
4., пресуда Апелационог Суда	1362

б). *Поништено:*

1., решења нижих судова	382
2., пресуда прв. држ. судова	107
3., пресуда поротних судова	78
4., пресуда Апелационог Суда	98

Свега 5373

дакле, оснажено је и поништено свега 5373

в.) враћено нерасмотрено, било због таксе, или неиспуњења законских формалности 24

г.) упуства 14

д.) сукоба и изузећа 45

Свега дакле 5456

II. Грађанских :

У редовним седницама сва три одељења и дежурства за време одмора судског, Касациони је Суд расправно у 1898. години свега 4163 предмета, од којих је:

а). Оснажено :

1., решења нижих судова	1466
2., пресуда прв. судова и Главне Контроле	717
3., пресуда Апелационог Суда	495

б). Понишлено :

1., решења нижих судова	933
2., пресуда прв. судова и Главне Контроле	198
3., пресуда Апелационог Суда	128
Свега	<u>3937</u>

4.) враћено нерасмотрених, које пресуда а које решења	<u>178</u>
Свега грађанских предмета	4115

У општим седницама својим Касациони је Суд расправно у 1898 год. 116 предмета, и то: кривичних 68 а грађанских 48, од којих су у 56 кривичних дела одржате примедбе одељења, а у 12 уважени противразлози судова. Код грађанских предмета оснажене су примедбе одељења у 36 предмета, а уважени противразлози у 12 предмета.

Осим наведеног рада по кривичним и грађанским предметима, Касациони је Суд у својим општим седницама донео још одлука и по другим предметима, за које је био надлежан, а као што је раније поменуто:

а.) о одговорности судија 12.

б.) изјавио мишљења о разумевању извесних законских прописа, по захтеву господина министра 4.

Према свему доведе наведеном, Касациони је Суд имао за расправу у прошлој 1898. год. 9847

а расправно је:

у редовним и дежурним седницама	9571
у општим седницама својим	132
Свега свршено	<u>9703</u>

Остало за расправу у 1899 год. 144

и то грађанских 74, а кривичних 70.

Према овоме, кад се броју свршених предмета у 9703 дода и број свршене администрације у 981, као и број нерешених

предмета у 144, онда излази, да је било свега предмета 10828, колико је и нумера било по деловодном протоколу за прошлу 1898 год.

Бр. 1607. Од Касационог Суда 23. фебруара 1898. у Београду.

ПРАВАЗАСТУПНИЧКИ ИСПИТ

У недељу 7. фебруара ове године полагао је правозаступнички испит г. Станко Цветковић, судија у оставци.

Питали су :

г. Никола Николић, овд. адв., из законика о кривичном судском поступку ;

г. Др. Драгутин Мијушковић, професор Велике Школе, из грађ. зак., теорије о грађ. праву и прив. међународног права;

г. Гргур Миловановић, професор Велике Школе, из кривичног права за закоником, закона о штампи и закона о пороти;

г. Арон Нинчић, судија Касационог Суда, из законика о грађ. суд. поступку, закона о стеццишном поступку и правила о поступању у неспорним делима ; и

г. Др. Стојан Вељковић, председник Касационог Суда и председник одбора са испитивање пријављених кандидата за полагање правозаступничког испита, из трговачког и меничног права са законцима и рударског законика.

Деловођа одбора био је г. Драгић Р. Павловић, писар министарства правде.

Писмени задатак, који је био из области кривичног права и који је дао г. Гргур Миловановић, гласи :

„Здравко Н., трговац овдашњи, стајао је у трговинским односима неколико година са Бранком Н., трговцем из варошице Н., и давао му робе на почек, а и за готово.

„Бранко у току времена нађе под повољнијим условима другог трговца овдашњег и отпочне код њега да купује робу, а Здравка напусти, плативши му све, само не још 300 динара.

„Неколико је пута од тог доба Бранко долазио у Београд; неколико је пута од Здравка нуђен, да код њега опет отпочне пазарити и да му дуг у 300 дин. исплати; али Бранко, ма да је обећавао, то не учини.

„Прошле године у почетку Новембра дође Бранко опет у Београд, ца кад се тога дана са Здравком састао, обећао му је

на молбу, да ће доћи, да и код њега нешто пазари и остатак дуга да му плати.

„Протече четири дана од тог доба — а Бранко не дође да пазари и дуг по обећању плати.

„Петог дана из јутра око 8 часова крене се од куће своје Здравко, као члан ловачке дружине, са пуном ловачком опремом, да иде на зборно место у село Н. ради хајке на курјаке.

„На Теразијама сретне Бранка. Кад му овај рече, по здраву, да сад није могао ништа по обећању код њега пазарити, и да данас кући полази, али да ће ускоро опет долазити, и тада ће за цело пазарити код њега, а о дугу ништа не спомену, Здравко онда изведе, да је и то само изговор Бранков, па му одговори, да он и сад само обмањује као и до сад; да је он једна варалица и вуцибатина, а не трговац, и да с њим он не жели више никаква посла имати. Изговоривши то, дохвати му ланац, о коме је сахат под појасом био, и тргне, па ма да се Бранко бранио и ланац држао, ланац прекиде и сахат с ланцем истргне и узме, рекавши му одлазећи: „а сад иди ти па мене за сахат и ланац тужи, а не ја тебе за дуг од 300 динара!“

„Тога дана око 11 сати стигне на зборно место, па, у разговору са познаником једним, оде своме рођаку Павлу Н. на славу да проведе време, док се не буде пошло даље куд треба.

„Ту се код Павла са Илијом Н. из Н. састане, са којим се поодавна попреко гледао, — и реч по реч, па се с њим споречка. Кад му Илија рече, да је он, Здравко, ловац такав, као и онај младожења, који је невести хтео зеца да улови, па купив зеца везао га и гађао, но зеца не погоди него узицу, којом је зец био везан, те тако зец побегао, — и кад је уз то још додао и то: да га је Живко Н. све батином дељао, што је преко житом засејане њиве ловећи газио, и ако је „мајчин ловац“ тај имао пуну пушку у руци, онда је он — Здравко — од љутине цикнуо, опсеравши му оца лажовског и назвао га пеом, па, у љутини онако како је на столици седео, маши се да дохвати пушку, поведе се и са столицом заједно падне, а пушка удари о под, плане и тако нехотично убије Ђурицу Н. из Н., који је ту са многим другима на слави код Павла био. —

„Извиђајем све се то обистинило, а и сам је Здравко признао, да је све то тако ишло; а осим тога трговачким књигама и помоћницима Здравкове радње утврдило се, да је Бранко баш у очи дана поласка свога у сутон дошао у Здравкову радњу, у дућан, и дуг у 300 динара платио, испоручивши поздрав за

Здравка, који је мало пре тога негуд из дућана отишао био, — о чему Здравко није ништа чуо ни знао онда, кад је Бранку сахат са ланца на Теразијама отео.

„Сведок Живко на испиту показао је, да је истина Здравка ударио један пут штапом, кад га је у житу на њиви застао, али у мало што га за то Здравко није из пушке убио!... —

„Државни тужилац тужио је Здравка услед тужбе полиције и прив. тужиоца:

1. За разбојништво под оружјем извршено и за јавну увреду учињену према Бранку — §. 241. тач. 4. и §. 213. крив. законика ;

2. За нехотично убиство над Ђурицом извршено — §. 158. кр. зак. и

3. За јавну увреду, коју је у кући Павловој о слави пред толиким гостима нанео Илији назвавши га псом и опсовавши му оца — §. 213. кр. зак.“

„Нека кандидат изрече пресуду, из које ће се видети како казна, *иако и разлочи и одредбе законске* о томе: за која се и за *каква* дела тужени осуђује.. и т. д.“

Одговор кандидатов гласи:

I

„У радњи опт. Здравка, што је назвао Бранка варалицом и вуцибатином и што му је насилно отео сахат, постоје два дела: дело јавне увреде, казнимо по §. 213. казн. зак. и дело самовлашћа, казнимо по §. 195. казн. зак. Дело разбојништва не постоји, које тужба државног тужиоца представља за то, што околност, да је прив. тужилац Бранко исплатио оптуженом дуг, који му је дуговао, није била позната у времену извршења дела опт. Здравку, па му се за то и не може урачунати у кривицу према §. 54. а. казн. зак.

II

„У изразима, које је оптужени Здравко прив. тужиоцу Илији изговорио, постоји дело јавне увреде, казнимо по §. 213. казн. зак., а у радњи, којом је пушка услед пада о под планула и убила Ђурицу, нема никаквог казнимог дела, па ни дела казнимог по §. 158. казн. зак., пошто је радња — узимање пушке — коју је оптужени вољно предузео, дозвољена, а непосредна радња, услед које је смрт следовала, није вољно предузета, те према томе нема ненажње код опт. Здравка — §. 53. казн. зак. —

„Опт. Здравко сматра се за главног кривца по делима која постоје, и има олакшавну околност признање из тач. 7. §. 59. казн. зак.

„Да је опт. Здравко извршио дело под I и дело увреде под II противу њега стоју као доказ његово признање, које се слаже са ислеђеним околностима, — што чини потпун доказ противу њега по §. 225. кр. суд. пост.

„Опт. Здравко има се осудити на казну за дела под I по наведеним зак. прописима с погледом на § 69. казн. зак., јер се налази у стицају.

„За дело увреде под II има се ослободити казне на основу §. 215. казн. зак.; а за дело нехотичног убиства има се на основу §. 250. а. кр. пост. отпустити испод суђења, за дело јавне увреде под II има се ослободити казне за то, што је и прив. тужилац Илија нанео њему — опт. — увреду изразима: да није никакав ловац.

„На основу изложеног и §. 241. крив. пост.

Пресуђујем,

Да се опт. Здравко за дело под I казни са три месеца затвора, који ће му се рачунати од дана, кад се слободе лиши. За дело јавне увреде под II да се ослободи казне као невин а за дело нехатног убиства под II да се отпусти испод суђења.“

Кандидат је испит правозаступнички положио. —

СТАТИСТИЧКЕ БЕЛЕШКЕ

Крешање српског становништва у Новом Саду у 1898. години.

Прошле 1898. године на 8600 (у округлом броју) Срба православне вере у Нов. Саду родило се: **341** дете, и то 168 мушке и 173 женске деце. А 1897.: 320 деце, од тога броја 160 мушке и 160 женске деце; умрло је: **251**, од тога броја 93 одраслих и 158 деце до 15 год. (а 1897.: свега 271 и то 87 одраслих и 184 детета); венчало се пак: 84 брачна пара и од тих 3 мешовита (1897. г. венчало се 86 брачних парова и од тих 2 мешовита).

В Е С Н И К

Свечана седница Академије Наука држана је 22. фебруара у 4 часа по подне у дворници Народне Скупштине. Седницу је отворио нови Председник Академије Др. Јован Ристић, б. краљевски намесник, а секретар Академије г. Јов. Жујовић, професор Вел. Школе, прочитао је годишњи извештај о раду и имовном стању Академије. После тога извештаја и саопштења о раду на прибирању речи за израду научног српског речника секретар је одао заслужену пошту спомену упокојених чланова Академије у прошлој години: Светисл. Вуловић и Милут. Гарашанину, редовним члановима, Петру Матковићу, дописном члану и Виљ. Гледетону, почасноме члану наше Академије. На позив председников држао је затим новоизабрани члан г. Андр. Николић своју приступну академску беседу, која је примљена са општим одобравањем. На послетку је председник објавио избор г. Андре Николића, г. Дра Ј. Цвијића и г. Дра М. Петровића за чланове Академије.

* * *

Помиловања. Њег. Вел. Краљ благоизволео је приликом успомене прогласа Краљевине помиловати од даљег издржавања казне повећи број осуђеника из београдског, пожаревачког и нишког казненог завода, а многима је смањена казна или су ослобођени окова.

* * *

Престао бити правозаступник. Г. Михаилу С. Полићевићу, правозаступнику из Шапца, Министар Правде уважио је оставку на правозаступнички положај. Г. Полићевић намерава да продужи на страни стручно образовање на трговачком и меничном праву. Као члану удружења и ревномом сараднику „Бранича“ желимо му сретан пут и најбољи успех.

* * *

Нов правозаступник. Г. Саву Маринковића, бив. правозаступника из Алексинца, поставио је Министар Правде, по његовој молби, понова за правозаступника при алексиначком првостеп. суду.

* * *

Инвалидски суд. На основу чл. 19. закона о потпори војних инвалида, указом од 24. фебруара ове год. постављени су чланови инвалидског суда за 1899. годину, и то :

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А*За редовне:*

За председника: Ђенерал Јован Атанацковић.

За чланове: Алекса С. Јовановић, судија Касац. Суда, Илија Гојковић, пешадијски пуковник, Димитрије Герасимовић, санитарски п. пуковник, Марко Ђорђевић судија Апелац. Суда, Сава Карамарковић војно-судски мајор и Михаило Никетић, виши контролор.

За заменике:

За председника: Младен Јанковић, резервни Ђенерал, члан државног савета.

За чланове: Арон Нинчић, судија Касац. Суда, Роман Сондермајер, санитарски потпуковник, Милош Васић, Ђенерал-штабни мајор, Ђорђе Гинић, судија Апелац. Суда, Милан Ј. Ристић, војно-судски капетан и Марко Матић, рачуноиспитач.

* * *

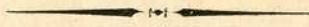
Фонд за потпомагање сиром. великошколаца држао је свој годишњи скуп, на коме су посвршавани текући послови и изабрана управа за 1899. годину. За председника ове установе изабран је понова г. Др Војислав С. Вељковић, професор Вел. Школе.

* * *

Међународна конференција мира састаће се у Хагу 6. маја ове године. Русију ће на овој конференцији престављати Стал, царски посланик на лондонском двору. Руски цар је у интересу успеха конференције полагао много на то, да овај тежак задатак повери најстаријем и најискуснијем садашњем руском дипломати, који ужива врло велике симпатије у Енглеској. На сваки начин конференцији неће председавати заступник руског цара, који је и покренуо питање о разоружању, већ холандски министар спољних послова, Б. Х. де Бифер, као представник оне државе, која је разаслала позиве за учешће на конференцији.

* * *

Интерпарламентарни одбор. Чланови српске скупштинске групе Међународног Парламентарскога Савеза састали су се јуче у Светосавскоме дому ради конститујисања одбора. После кратке дебате о потреби овога одбора, он је конститујисан, а о његовом избору и саставу известиће се главни одбор интерпарламентарнога савеза у Берну и председништва свију европских парламената.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ И УПИС У ЧЛАНСТВО УДРУЖЕЊА

Са 1. Јануаром ступилисмо у нову годину и зато молимо све чланове и претплатнике, да одмах обнове претплату.

Оне другове наше, који се још нису уписали за редовне чланове удружења, молимо, да то одмах учине, јер је удружење, поред осталих својих задаћа, позвано, да заступа и интересе адвокатскога реда. Годишњи је улог за њих 24 динара.

Све остале правнике у Србији позивамо и молимо, да се упишу за ванредне чланове удружења, а годишњи је улог 16 динара.

Адвокати, судије и правници ван Србије могу такође бити чланови удружења и ми их најусрдније позивамо, да се у чланство упишу. Годишњи улог за њих износи 20 франака у злату или 20 круна.

Сви чланови удружења, редовни или ванредни, из Србије или ван Србије, добијају бесплатно орган друштвени „Бранич“, као и друга издања друштвена по нижој цени.

„Бранич“ излази 1. и 16. сваког месеца, у свескама од најмање 3 табака.

Претплата за нечланове стаје:

У Србији:	Ван Србије:
На годину . . . . . 16 дин.	Годишње . . . 20 фр. или круна
„ пола године . . . . . 8 „	Полугодишње 10 „ „ „
„ четврт године . . . 4 „	

Улоге и претплату у Београду прима благајник друштвени г. Димитрије Тадић, правозаступник, а у унутрашњости примају друштвени повереници.

Све поште у Србији и ван Србије примају прешилашу на наш лист.

Улози и претплата из места ван Србије, могу се најподесније шиљати упутницом.

Београд 1. Јануара 1899.

О Д Б О Р

Удружења јавних правозаступника у Србији.